ՏԱՍՆ ԵՒ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ.
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Շիրակ գաւառի գիւղացիների մասին. Նամակ Աստրախանից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մի հարազատ կաթիլ Պետերբուրգի կեանքի ծովից.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՇԻՐԱԿ ԳԱՒԱՌԻ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Արդէն վաղուց է, շարունակ լսվում է գիւղացու խուլ գանգատը, բողոքը, թէ նրա հողը տարուց տարի նուազում, ույժից ընկնում է, թէ գիւղը կամաց-կամաց վարակվում է չը տեսնված աղքատութիւնով, թէ ժողովուրդը բազմանում, կեանքի պահանջները բազմապատկվում են, բայց հողը էլի նոյնն է.... Ուրիշ կերպ ասած, մեր դեռ կիսակիրթ գիւղացու համար հողի հարցը արդէն դառնում է կեանքի և մահու խնդիր, նրա տնտեսական խախուտ կեցութեան չնորհիւ: Այսօր բերրի համարվող Շիրակի յիսուն տարեկան գիւղացին մի առանձին բերկրութեամբ է յետ նայում դէպի իր անցեալը, և այդ անցեալը համարում է մի երջանիկ պերիօդ. գիւղացու հոգեկան աշխարհի մի այդպիսի տրամադրութիւնը,նրա այդ հոգեկան տանջանքների առաջ գալը մասամբ շատ բնական է: Նրա կեանքը նոյն իսկ քառորդ դար առաջ ուրիշ պայմանների մէջ էր. քառորդ դար առաջ նա ունէր առատ ցորեն, նրա տանից անպակաս էր իւղը, պանիրը, կաթը: Իսկ այժմ,—այժմ նկատվում է մի տարբեր դրութիւն, մի անցողական, բայց բաւական ծանր դրութիւն: Գիւղացին հող չունի, հետևապէս և հաց չունի. Նրա աշխատանքը չէ ապահովացնում նրա տարվայ ապրուստը: Նրա սիրելի հողը, նրա քրտինքով շաղախած հողը, չէ տալիս այն, ինչ որ առաջ էր տալիս. իսկ ընտանիքը իր առօրեայ կեանքի մէջ չէ բաւականանում անցեալի նման վերին աստիճանի պարզութեամբ. համեմատաբար շատ աւելի մեծ ծախք է պահանջում ա ղ ջ ի կ մ ա ր դ ո ւ տ ա լ ը, տղաների պսակելը, ընտանիքի պահելը: Այդ բոլորը դեռ տանելի են, հապա ինչով պիտի կռուի այդ անզէն գիւղացին այն վտանգի դէմ, որը կրծում, մաշում է նրան: Այդ վտանգը նրանումն է, որ հետզհետէ իւրաքանչիւր գիւղում աճում է այնպիսի ընտանիքների թիւը, որոնք բոլորովին զրկվում են հողերից, կամ որոնք ոչ թէ չունեն տուն ու տեղ, մի հատիկ կով, այլ, որ գլխաւորն է, չունեն մի զոյգ եզ, որով կարողանային վարել այն մի քանի հատուկտոր հողերը, որոնք տարուց տարի քչանում են, տարուց տարի անցնում են փող ունեցողների ձեռքը: Սակայն գիւղացու հողը, նրա ույժը, նրա տնտեսական դրութիւնը ջլատող մի ուրիշ վտանգաւոր երևոյթ կայ, որը թերևս գիւղացին այնքան լաւ չէ տեսնում: Այդ կամ համագիւղացի կամ քաղաքացի վաճառականն է, անխիղճ վաշխառուն, որը իր առևտրի օգնութեամբ պարզամիտ գիւղացու վրա բարդելով բարդում է պարտքը, ի հարկէ հաշուելով տոկոսը ոչ 10 կամ 20, այլ 30, 50 և զանազան աչքակապութիւններով նոյն իսկ մինչև 100, գուցէ և աւելի: Այդ, ի հարկէ, գեղջուկը չէ հասկանում, որովհետև իր այդ ամարդի վարմունքը ծածկելու համար ամեն մի վաշխառու այնպիսի միջոցների է դիմում, որ ոչ ոք ոչ մի պարտամուրհակից չէ կարող հասկանալ, թէ որքան է եղել տուած փողը, որքան է շահը, ինչ տոկոս է տուած և այլն: Վաշխառուն իր տամն մատի պէս գիտէ թշուառ գիւղացու կրիտիկական րոպէները, և ահա գարունը բացվեց թէ չէ, կամ գիւղական հարսանիքների ժամանակ, չոքում է նրա պարանոցին, խստիւ պահանջելով իր փողերը: Այդ դրութեան մէջ գիւղացին արդէն ոչինչ մի արարած է զգում իրան, որ միանգամայն կախված է իր պարտատիրոջ կամայականութիւնից: Երբ գիւղացին վիզը ծռած, պաղատում է «խնայել իր որդոցը», մի փոքր էլ սպասել, այն ժամանակ վաշխառու աղան, իբրև թէ զիջանում է, և հրամայում է չընչին տոկոսի տեղ հողեր ցանել իր համար.... Եւ գիւղացին սկսում է ցանել հողը, միանգամայն ուրիշին տալու համար. նա աշխատում է, զգալով, որ այդ աշխատանքի արդիւնքը ուրիշին է պատկանում: Եւ ահա այդպիսի անհերքերի փաստերի, գիւղացու տնտեսականապէս քայքայված դրութեան ծնունդն են այն ընտանիքները, որոնք չունեն ապաստան, հող, տաւար և այլն: Բայց չը պէտք է մոռանալ, որ այդ ըստ երևոյթին չնչին երևոյթը, փոքր առ փոքր կազմելու է գիւղական պ ր օ լ ե տ ա ր ի ա տ, հողից զուրկ մի անպէտք դասակարգ գիւղերի մէջ: Տնտեսական այդպիսի անաջող հանգամանքների մէջ, մեր գիւղացին մնում է նոյն մռայլ խաւարի մէջ, նոյն տնտեսագիտական ագիտութեան, որի մէջ գտնվում էր 50 կամ 100 տարի առաջ, իր պապերի ժամանակ: Այդ հանգամանքը կրկնապատկում է գիւղացու ծանր դրութիւնը. նա ոչ այնքան տնտեսագիտական հմտութիւններ ունի, որ կարողանայ իր համեմատաբար քիչ հողից շատ արդիւնք ստանալ, մշակելով այդ հողը կանոնաւոր եղանակով, ցանելով աւելի արդիւնաւէտ բոյսեր, պարարտացնելով աւելի հեշտ միջոցներով, և ոչ էլ անքան շատ հող ունի, ինչպէս առաջ, որ կարողանայ հողի բերածով ապահովուել, եթէ նոյն իսկ այդ հողը մշակի ամենահասարակ միջոցներով: Գիւղացուն այժմ այլ ևս անկարելի է շատ հող տալ: Շիրակի մէջ ազգաբնակութեան խտութիւնը այդ միանգամայն անկարելի է դարձրել, ուրեմն մնում է հոգալ երկրագործ գիւղացու տնտեսագիտական զարգացման մասին: Ուրիշ ելք չը կայ:

Պ.

ՆԱՄԱԿ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ

—

Յուլիսի 1-ին

Այսօր, յունիսի 30-ին, առաւօտեան ժամը 9-ից $1/_4$ անց, ժամանեց Աստրախան գեր. Գէորգ եպիսկոպոս Սուրէնեանց: Հեռագրի Ցարիցինից լուր բերելը պաշտօնական և միայն մասնաւոր պնձինք իմանալով, առաւօտեան նաւահանգիստ ընդառաջել էր սակաւաթիւ ժողովուրդ, բայց երկարաձիգ զանգահարութիւնը կասկած յարուցեց շատերի մէջ և սկսան դիմել ամենայն կողմից Աստուածամօր տաճարը, ուր սրբազանը խաչը և Աւետարան էր համբուրել և սովորական աղօթքն էր անում: Եկեղեցում տէր-Յովսէփ աւագ քահանայ Բունիաթեանց կարդաց նորին սրբազնութեան առաջ մի գրաւոր ճառ, որի մէջ ողջունելով Սուրէնեանցի գալուստը, թւում էր նրա պաշտօնավարութեան ծանր ծանր պարտաւորութիւնները և խնդրում էր չը խնայել ամենայն ճիգ, հոգ և քրտնաթոր աշխատութիւն ի պայծառութիւն եկեղեցու և ազգիս, համարելով այդ պաշտօնը մի փշալից ասպարէզ:

Այնուհետև սրբազանը դարձաւ ժողովրդին համառօտ, բայց ազդու խօսքերով նախ, տալով ժողովրդին Վ. Եհ. Հայրապետի առաքած օրհնութիւնը և ապա Երևանի հայ հասարակութեան ողջոյնը հաղորդելով, որ պարտաւորացրել էր սրբազանին մատուցանել իր այդ ողջոյնը Աստրախանի եղբայրներին:

Այնուհետև, ի միջի այլոց, ասեց սրբազանը՝ «իմ թև ու թիկունքը հոգևոր և աշխարհական դասը պէտք է կազմի. երկու կողմից ևս ինձ հետ ունեցած մասնաւոր անհատների մտերմական յարաբերութիւնները իմ առանձին բարեկամութեան պէտք է վերագրել, իսկ հասարակական գործերում իմ սեփական հայեացքով կառաջնորդեմ և չեմ կարօտի կողմնակի խորհուրդների»: Այս խօսքերը խոր տպաւորութիւն գործեցին խռնված բազմութեան մօտ, որովհետև ամենքն էլ հէնց այս հայեացքով մարդ էին ցանկանում, ուստի կանչում էին «Աստուած տայ, ամէն, ամէն»:

Ապա դուրս եկաւ գեր. Սուրէնեանցը և բազմաթիւ կառքերի ուղեկցութեամբ գնաց օրիորդական հայոց թեմական դպրոցը, ուր նախապէս

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՄԻ ՀԱՐԱԶԱՏ ԿԱԹԻԼ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԿԵԱՆՔԻ ԾՈՎԻՑ

I.

O tempora, o mores! արևելքի որդիները այժմ Պետերբուրգում, Նևայի ափերում, նոյն իսկ, Նևան զարդարող, հոյակապ կամրջի վրա են բ ա յ ա թ ի-շ ի ր ա զ երգում: Եւ դա—իրողութիւն է. ահա թէ ինչպէս:

Քաղաքից 5—6 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող, Лѣсное կոչվող, ամարանոցից, անցած կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը տասին, գնում եմ հայկական եկեղեցի:

Նստած եմ շոգեշարժ վագօններից մէկի իմպէրիալում, ուր տեղաւորված է, ինձնից բաւական հեռու, պարսկական համշարու՝ տեղային հասարակութեան համար խորթ՝ զգեստում, և մի անձնաւորութիւն, 50 տարեկանի մօտ: Նրա կողքին նստած են երկու գիմնազիստներ, որոնց ընկերից ես հայերի տեղ ընդունեցի և որոնք խօսակցում են յիշեալ պարոնի հետ:

Մեր մէջ գտնվող, հասարակութիւնով լցված, մեծ տարածութիւնը թոյլ չէ տալիս ինձ լսել նրանց խօսակցութիւնը, միայն կապրիզոտ քամու ուժգնութիւնները յաճախ բերում են ինձ կցկտուր խօսքեր, իսկ երբեմն էլ, «սաղ-սալամաթ» հասցնում են ինձ և ամբողջ նախադասութիւններ:

—Ա ქթо իշթо թաքեօյ—հարցնում է համշարին գիմնազիստներից, ցոյց տալով մի ծառ:

—Это—береза.

—Հ՛մմ.... Բիրօզա-նը դա ըզնայիմ....

Քամին փոխում է իր ուղղութիւնը, և ես ոչինչ չեմ լսում....

—Մօեա ըզնայիմ դվէնասիտ եազիկ. փարս, ամ...րաբ, թամ..թար,...անգիլիսկի, փիրանգ. ըրուս...—լսում եմ ես դարձեալ:

Կանգնում է, վերջապէս, շոգեշարժը, ամենքը շտապով ցած են իջնում, իսկ ես սպասում եմ համշարու մօտենալուն,—այդ նկատում են և գիմնազիստները և, վազելով մօտս, սկսում են, արագ կերպով, հրէական լեզուով, մի ինչ որ է ասել:

—Ես ձեզ չեմ հասկանում—պատասխանում եմ ռուսերէն:

Նրանցից մեծը դառնում է ինձ:

—Մենք հրէաներ ենք....

—Շատ ուրախ եմ:

—Մենք.... հրէաներ ենք.... և ես գիտեմ հրէական և քաղդէական լեզուները. այս մարդու հետ խօսում ենք, և նա պատասխանում այդ լեզուներով....

—Նա պրօֆէսօր է—վրա է բերում՝ պարանոցը ծռած ինձ նայող՝ միւս գիմնազիստը, ուսերին գցած վերարկուն բռնելով ու մի կողմ քաշվելով, անցնողներին չը խանգարելու համար:

—Նա պրօֆէսօր է, և պրօֆէսօր է այստեղի համալսարանում—ասում է առաջինը:

—Տասներկու լեզու գիտէ—վրա է բերում երկրորդը:

—Տասներկու լեզու գիտէ և ահա ինչ լեզուներ գիտէ՝ ֆրանսերէն, գերմաներէն....

—Այստեղ ինչ ես անում—դիմում եմ՝ արդէն մեզ մօտեցած համշարուն թիւրքերէն լեզուով:

—Հա՜մ.... սալամ մալէք.... հարդան հա՞րա.... —ուրախ աղաղակելով, ձեռքը ինձ մեկնեց նա:

Այնուհետև ցած իջանք վագօնից և սկսեցինք տոտով շարունակել ճանապարհը:

Սովորական խօսակցութիւնից յետոյ, որի ընթացքում իմացայ, որ այդ պարոնը Համադանից եկած պարսիկ է—ես հարցրի նրա պարապմունքի մասին:

—Ըռաֆեսսար-ամ—պատասխանեց նա փառաւոր կերպով և, քթից բերանը քաշելով թանձր խլինքը, նոյնպէս փառաւոր կերպով, թքեց ուղիղ մի թէյի մագազինի մաքուր դռնի վրա:

—Սան հարդա-սան պրօֆէսօր—հարցրի ես:

—Ըռաֆեսսար-ամ ունվերսըտա—վրա բերեց նա, բեխերը սրբելով թևքերով:

Հարցը պարզվեց, և դուրս եկաւ, որ նա համալսարանի մի քանի թուրք ուսանողների աւանդում է արաբական լեզուի դասեր և, պրօֆէսօր ասելով, հասկանում է դասատու, իսկ ինքը, երևի, ծառայում է այստեղի հիւպատոսարանում:

Այնուհետև ես հարցրի այն տպաւորութեան մասին, որ գործում է նրա վրա Պետերբուրգը իր կեանքով, և լսեցի նրանից այն կարծիքը, որ Ռուսաստանի մայրաքաղաքը—«բիր եօզգեա չհար դը», ուր կայ կարգ-կանօն, և որ նա շատ կը ցանկանար, որ Ռուսաստանը տիրապետէր Պարսկաստանին:

—Գեալսուն դա՜, գեալսուն ըրուս, բիզում խարաբա Իրանա զաքեօն սալսուն, բիր խալխը ռահաթ էլասուն դա՛....

Եւ նա սկսեց լրջօրէն դատողութիւն տալ Պարսկաստանի արտաքին և ներքին դրութեան մասին, երկարօրէն խօսեց և ռուսաց ույժի և կեանքի վերաբերութեամբ, համեմելով իր սատծները մի շարք բացականչութիւններով:

—Քէօրփի՞ դու հա՜—բարձրաձայն դարձաւ նա ինձ, ցոյց տալով Литейный мостъ-ը—բիզում Իրանդա, շահըն ամարաթըն գաբաղնդա, անջախ թախթադան քեօրփը գայըրլար, բիր բու՛րա բախ.... փա՜հ....

Բայց ահա հասնում ենք կամրջի մէջտեղը, և նա սկսում է, բայաթի շիրազի եղանակով մըռմռալ պարսկական մի երգ, որից ես յիշում եմ հետևեալ, ինձ անհասկանալի, հատուածը. «ինչաբ բավաքտ ին խրուս».... որը նա բաւական պարզ երգեց....

Այդպէս մռմռալով, եկաւ նա մինչև կամրջի վերջը, յետոյ յանկարծ ձեռքիցս բռնելով, փառաւորապէս աղաղակեց՝

—Խուդա-ա՜—ֆիս. մայգիլըմ բո՛ւրդա-դը—գրաւելով անցորդների ուշադրութիւնը և ծռվելով դէպ գետեզրը: Մի քանի քայլ անելուց յետոյ, նա կանգ առաւ, նայեց իր ետևը և տեսաւ, որ մեզ ուղեկցող գիմնազիստները նրան չեն հետևում:

Գեա՛լմադըլար նամարդդա՛ր.... եզրափակեց իր ասածները պարսիկը և, քաշ տալով ոտերով հողաթափները, հեռացաւ իր «մայգիլը»....

II.

Երէկ չէ միւս օրը մի հանգամանք արթնացրեց իմ մէջ պ. Րաֆֆիի «Խաչագողի յիշատակարանի» ինձ վրա թողած տպաւորութիւնները: Մտնում ենք գալիս Лѣсное-ում—ես և ուսանող-տեխնօլօգ Ե. Տ. Ց.: Յանկարծ նկատում ենք բարձրահասակ, նիհար, սևերես, երկար սև միրուքով ու մազերով, հին փարաջայում ու մաշված շլեապայում, մի քահանայի, որը վռազ կերպով ուղղում է քայլերը դէպ մի կողմնակի խուլ փողոց, կարծես, անյետաձգելի մի գործ ունենալով:

—Հայի նման է—արտասանեցի ես:

—Իսկ և իսկ հայ է, այն էլ ղարաբաղցի—ասաց ընկերս:

—Հետաքրքիր է իմանալ՝ այստեղ ինչ է անում:

—Գնանք ետևից:

—Գնանք:

Եւ մենք, նոյնպէս շտապով, հետևում ենք նրան: Քահանան այդ նկատում է և սկսում է յամրացնել քայլերը:

հոգաբարձութեան և կոնսիստորիայի կարգադրութեամբ կահաւորված էր և ամենայն ինչ պատրաստ էր։ Հասարակութիւնը այստեղ ևս չուրջ բոլորից և մի ժամվայ սիրալիր ընդունելութիւնից յետոյ, հեռացաւ դպրոցից։ Առաջնորդարանի վերանորոգութեան պատճառով առ այժմ այստեղ կը մնայ սրբազան հայրը։

Ա․ Վարդանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 7 յուլիսի։

Ուղարկելով ձեզ հ ի ն գ րուբլի յօգուտ Հայոց Բարեգործական ընկերութեան, խնդրեմ յանձնէք ըստ պատկանելոյն այդ փոքրիկ գումարը և հրատարակէք «Մշակի» մէջ հետևեալ դէպքի մասին։

Անցեալ յունիս ամսի 21-ին վախճանվեցաւ իմ միակ արու զաւակս, երկու ամաց, որի թաղումը տեղի ունեցաւ նոյն ամսի 22-ին։ Երբ թաղմանը հրաւիրված երկու քահանաներին իբրև վարձատրութիւն առաջարկեցի ընդունել հ ի ն գ րուբլի, նրանք մերժեցին, ասելով որ ես Հաւլաբարի հարուստների դասին պատկանելով, պէտք է ամեն մէկին հինգ հինգ րուբլի տայի և ոչ թէ երկուսին ընդամենը հինգ րուբլի։

Երեցփոխան Նազար Ղազարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տօների պատճառով «Մշակի» հետևեալ համարը երեքշաբթի, յուլիսի 14-ին, չի հրատարակվի, այլ «Մշակի» № 78 համարը կը հրատարակվի սովորաբար հինգշաբթի, յուլիսի 16-ին։

—

Յուլիսի 9-ին ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ տեղի ունեցաւ իրաւաբան և «Новое Обозрѣніе» լրագրի խմբագիր Ա․ Վ․ Ստեպանովի թաղումը Սօլօլակի Վօզնեսենսկայա կոչված եկեղեցում։ Թաղման ներկայ էր խուռն բազմութիւն Թիֆլիսի հասարակութեան զանազան շրջաններից։ Հանգուցեալի դագաղի վրա պսակներ դրեցին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատի կողմից, «Новое Обозрѣніе» լրագրի խմբագրութեան կողմից, և մի քանի ուրիշների կողմից։

—

ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ մեզ գրում են, որ այս տարի Լազարեան ճեմարանում աւարտական [illegible] քննութիւնները վերջացել են յունիսի 5-ին և VIII-դ դասարանի տասն և մէկ աշակերտներից ի ն ն աւարտել են և հասունութեան վկայական ստացել։ Ինն աշակերտներից 6 հայ են, 2 ռուս են, և 1 ֆրանսիացի։ Ահա հայ պատանիների ազգանունները՝ Աբրահամեանց Լևոնիդ և իշխան Արղութեան Բարսեղ (Թիֆլիսեցիք են), Բէլիկեանց Յովհաննէս (արմաւիրցի), Ալաճալեանց Կարապետ (նոր-Նախիջևանցի, որ իր գեղեցիկ վարքի և լաւ առաջադիմութեան համար ամբողջ գիմնազիական կուրսի ընթացքում արժանացաւ մանկավարժական խորհրդից արծաթէ մեդալի), Քալանթարեանց Յարութիւն (շուշեցի) և Սարաջեանց Յովհաննէս (դէրբէնդցի)։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Տեղիս օրիորդական գիմնազիայի շինութիւնը դրեթէ պատրաստ է։ Շինութիւնը փառաւոր է և համապատասխանում է կատարելապէս մանկավարժական և առողջապահական պայմաններին։ Միակ պակասութիւնն այն է, որ շինութիւնը քաղաքի կենտրոնից հեռու է, քաղաքի մի ծայրումն է գտնվում»։

—

ԲԱԳՈՒԻ մէջ, ինչպէս մեզ գրում են, գործերի դանդաղ գնալու պատճառով աշխատանք չէ գտնվում և այդ պատճառով օրից օր աւելի է շատանում պարապ մարդկանց թիւը, որոնք յետին թշուառութեանն են մատնվում։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի Տեխնիկական դպրոցից այս տարի աւարտեցին 14 հոգի, որոնցից հինգը հայեր են։

—

Անցեալ տարիներում, ինչպէս յայտնի է, Անդրկովկասի մի քանի կողմերում յայտնվեցաւ մի հիւանդութիւն, որը փչացնում էր թթենիները, և որը յայտնի է «քիւմէուլ» անունով։ Այժմ, ինչպէս երևում է «Каспій» լրագրի Քիւրդամիրից ստացած մի թղթակցութիւնից, այդ «քիւմէուլ» կոչված հիւանդութիւնը շատ վտանգաւոր է և խաղողի որթերի համար։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիս է եկել ճարտարապետ Միքայէլ Ազամալեան վերջին ռուս-թիւրքական պատերազմի հերոս՝ գեներալ Յովհաննէս Լազարևի գերեզմանի վրա արձան կառուցանելու համար։ Ինչպէս յայտնի է, գեներալ Լազարև թաղված է Վանքի մայր եկեղեցու բակում։

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ գրում են հետևեալը։ «Անկասկածելի է, որ Էջմիածնի սբ. տաճարի վերանորոգութեան հարցը մեզ համար նշանաւոր հարց է, և «Մշակը», շօշափելով առաջին անգամ այդ հարցը մեր լրագրութիւնում, անշուշտ պիտի ապագայում դրականապէս որոշէ իր աչալուրջ հայեցակէտը, որին իրաւացի սպասում են նրա ընթերցողները։ Սոյն այս նկատմամբ շտապում եմ հաղորդելու մի քանի տեղեկութիւններ, որոնք հարկաւոր են այդ հարցը հիմնաւոր քննադատութեան ենթարկելու համար։ Արդէն գրել էի ձեզ, որ տաճարի վերանորոգութեան գործը յանձնված է վանքական կառավարութեան և թէ մասնագէտ անձանց կարծիքով գործի բռնած արդի ընթացքը ոչինչ լաւ բան չէ խոստանում ապագայում։ Դուք գիտէք, որ ձեր աշխատակից ինժեներ Գ. Եազուբեան (Ծխական) մայիս ամսին այցելել էր Էջմիածին։ Նա, ծանօթանալով արխիտեկտոր Սիմօնսի ծրագրի հետ, որ պիտի վանքական կառավարութիւնը իրականացնէ, և անձամբ հետազօտելով շինութիւնների արդի դրութիւնը,—այն միտքն էր յայտնել թէ՝ յիշեալ արխիտեկտորի առաջարկութիւնները համապատասխանում են, արդարև, շինութեան արդի դրութեանը, բայց սակայն այդ գործին վ ե ր ա ն ո ր ո գ ո ւ թ ե ա ն ա ն ո ւ ն տալ չէ կարելի, որովհետև տեղ տեղ գործելի կարկատանները՝ կարկատաններ պիտի մնան, թէև ժամանակաւորապէս կը բարուքվեն այնպիսի պակասութիւններ, որոնք այժմ խղճալի դրութեան մէջ են։ Ինժեներ Եազուբեանի կարծիքով ամենամեծ և այլանդակ կարկատանը ի Տէր հանգուցեալ կաթողիկոսի շինած թանգարանի «հրաշակերտն» պիտի համարել, որ Պարթևազեան Գրիգորի մեծ շինութեան աչքի մէջ գերանի է նման, կամ թէ՝ «ուստաների» խելքով ճեմարանի վրա մսխած հարիւր քսան հազարը չէ՞ որ այսօր վատնած պիտի համարել—այնքան անհամապատասխան է իր նշանակութեանը և զուրկ ճարտարապետական թէ ճաշակից և թէ նրա պատշաճ կարգ ու կանոններից։ Միւս փլատակների վերաբերմամբ հազիւ թէ հարկաւոր է խօսել։ Աչքի առաջ ունենալով այդ ամենը, ինժեներ Եազուբեան առաջարկում է Էջմիածնի վերանորոգութեան հարցը այլ ճանապարհով գլուխ բերել։ Նրա կարծիքով անհրաժեշտ կարևորութիւն կայ ամբողջ շինութիւնների վերանորոգութեան հարցը միանգամով յարուցանել, որպէս զի ուրոյն-ուրոյն անտեղի շինութիւններով սեթևեթեալ կարկատաններով չը տգեղանայ գլխավոր մեր հնութեան ա[illegible]անդական սրբատեղին։ Այդ գործը հարկաւոր է աւելի լայն և հիմնաւորապէս մշակված ծրագրով առաջ տանել։ Եւ այդպիսի մի ծրագիր ձեռք բերելու համար, առաջարկվում է կօնկուրս հրատարակել Էջմիածնի վերանորոգութիւնը։ Այս դիտմամբ շինութիւնների արդի դրութիւնը ճարտարապետական կանոնների համաձայն առանձին բրօշիւրով պիտի հրատարակել ընդհանուրի տեսութեան համար։ Երբ մրցութեան բովից կընտրվի ծրագիրներից ամենալաւագոյնը, այն ժամանակ միայն խօսքը կարող է գալ, թէ ո՞ր մասից սկսել վերաշինութեան գործը և ինչ միջոցներով։ Անկասկածելի է, որ առանց ազգի օժանդակութեան այս գործը իրականութիւն չէ կարող ստանալ, անկասկածելի է նաև, որ հայերը կօգնեն իրանց մայր տաճարը վերանորոգելու, միայն թէ՝ գործին այնպիսի ընթացք պիտի տալ, որ ամեն մի հայ կարողանայ տեսնել. ո՛ւր է գնում իր լուման և ինչպէս պիտի ամբողջ գործը կատարելութեամբ պսակվի, ուրեմն՝ անհրաժեշտ է այս գործի մէջ, որպէս և միշտ, լայն հրապարակութիւն»։

—

Կարսի մէջ հրատարակվող «Карсъ» լրագրում կարդում ենք հետևեալը. «Կարսի վիճակի բնակիչներից յոյները և հայերը, մանաւանդ առաջինները, մեծ ձգտում ունեն իրանց որդոցը ուսում տալու կառավարչական դպրոցներում։ Անկասկած հարկաւոր է օգուտ քաղել ազգաբնակութեան այդ ձգտումից և հարկաւոր է շտապել հիմնելու բնիկ բնական դպրոցներ, որպէս զի պատանիներին կրթելով կառավարչական դպրոցներում՝ կարելի լինի ազդեցութիւն գործել ազգաբնակութեան բարոյական զարգացման վրա, ամրապնդել նրա կապը տիրապետող ռուս տարրի հետ և սերտ կերպով մօտեցնել հայրենիքի սահմանագլուխ երկիրները ներքին Ռուսաստանի հետ։ Այդ հայեցակէտով Պ. Ի. Տօմիչ զեմստվօյի ելևմտի նախագծի մէջ մտցրեց մի գումար, չորս սկզբնական դպրոց հիմնելու համար։ Սակայն, կառավարչապետի խորհուրդը այդ նպատակով նախագծի մէջ մտցրած գումարը մերժեց, առարկելով որ այդ դպրոցները բացվեն ընդհանուր հիմունքների համեմատ։ Այդ հիման վրա գեներալ Տօմիչ առաջարկեց շրջանապետներին ձեռնարկել այդ գործին, առնելով օրինական ձևով այն հասարակութիւնների համաձայնութիւնը, որոնք կը կամենան հիմնել այդպիսի դպրոցներ։ Դրա հետ միասին օգտաւէտ համարվեցաւ այդ դպրոցներում մտցնել տեղական հանգամանքներին յարմար արհեստներ, և պարապմունքներ։ Ինչպէս երևում է բոլոր տեղեկութիւններից, այդ բոլորը շատ էլ փայլուն հետևանքներ չունեցան. Կարսի շրջանում նորմալի դպրոցների հիմնելուն համա-

---

—Խաչագող է, խաչագող։

—Անշուշտ այդպէս մի բան կը լինի։

Վերջապէս, մենք հանդիպում ենք միմեանց։ Նրա դէմքը լուրջ է։

—Թոյլ տուէք հարցնել, տէր-հայր, դուք հա՞յ էք։

Քահանան ընդունում է հարցական նշանի պօզա—ասել է, որ մեզ չէ հասկանում։

—Դուք հա՞յ էք—կրկնվում է հարցը։

—Սըզ էրմանի-սըզ։

—Ման «հայ» եօխ, ամմա խաչփարա... «քիրիստոնիա»—պատասխանում է նա ժպտալով։

Ծանօթութիւններիս завязка-ն սկսվեց։

Խօսակցութիւնը մեր մէջ ամբողջ ժամանակ կատարվում էր թուրքերէն լեզուով։ Մեր բազմաթիւ հարցերին նա պատասխանում է լուրջ կերպով։ Բանից դուրս է գալիս, որ դա—Ուրմիայի ափերից եկած այսօրի-կաթօլիկ քահանայ է, որը այստեղ «ինդուլգենցիաներ» է բաժանում, որպէս զի ստացած փողերովը իր մեծ ընտանիքի հոգսերին բաւականութիւն տայ։ Խօսակցութիւնը որոշ ձևով կամ հետևողութեամբ չէր կատարվում և սկզբում կրում էր պաշտօնականի բնաւորութիւն, յետոյ կիսապաշտօնականի և, շատ չուտ, փոխվեց մտերմականի, շնորհով իմ ընկերի առաջարկած հետևեալ հարցի։

—Դ ո ւ այն ասա, այստեղի օրիորդները քեզ դո՞ւր են գալիս։ Կարող ես մի...

—Էլ աղջկանց համար մի խօսի. փահ—կասես եղից հանած լինեն, սիրտ են մաշում, սիրտ.... Նստենք այս նստարանի վրա. բան հօ չունէք հիմա....

Եւ մենք նստում ենք։

Քահանան յայտնեց իր ուրախութիւնը, որ «վերջապէս հանդիպել է այնպիսի մարդկանց, որոնց հետ կարող է «լօթի-լօթիեանա» զրուցել։ Մեր խնդրանօք նա նկարագրեց իր պատմութիւնը։ Երբ նա յայտնեց, որ հայրենիքից այստեղ գալու պատճառը աղքատութիւնն է և որ մինչև այստեղ գալը 100 րուբլուց աւելի է մսխել, և երբ մենք հարցրինք, որ նա, մսխելով գալու և գնալու համար 200 րուբլուց աւելի—ինչպէս էր կարող յուսալ աշխատել այստեղ գոնէ այդ գումարը,—նա պատասխանեց՝

—Կաշխատեմ, դրանից շատ կաշխատեմ. ես թահրը գիտեմ—և նա պատասխանեց, աչքով անելով և մի այնպիսի ժպիտով, որի միտքը այս էր. «դրա համար վիճելը անգամ աւելորդ է»։

—Ինչպէ՞ս ախր։

Եւ նա սկսեց բացատրել գործը։ Նա իր պատմութիւնը սկսեց այն տեղից, թէ ինչպէս նա, չիմանալով ռուսերէն, մեծ դժուարութիւններով հասնում է Պետերբուրգ իր ընկերներով, որոնցից բոլորը, բացի երկուսից, ճանապարհի կէսից դարձել են, չը նայած նրա «դա—նամուս չէ» սպառնալիքին։ Վերջապէս, դա սկսում է շրջել քաղաքը և հարուստ ընտանիքներում խաչեր, պատկերներ բաժանել, օրհնել, «մեղքեր քաւել»....

—Գիւնահ բուրախըրամ, ըհմմ, էշդալըր. մեանըմ գիւնահըմ ó գադար չօխ տը քի, հէչ բուրախա բիլմիրամ.... բուլլար դա գալըփ.... հըմ.... дура-и-къ!—կցորդեց նա «մեղքեր քաւել» խօսքերին, արձակելով, ըստ Տուրգենևի, մի փ ա յ տ ե ա յ ք լ թ ք լ թ ո ց (хохотъ), և յետոյ զգուշութեամբ չուրջը նայեց բեխերը սրբելով։

Յետոյ նա պատմեց, թէ ինչպէս նրան ոստիկանութիւնը բռնել, տարել է քաղաքապետի մօտ, և ինչպէս նա, հիմնվելով ռուսաց «դաքջօնների» վրա, «գեղեցիկ և արժանաւոր» ճառով ներկայացրել է իր վրա դիզած ամբաստանութիւնների ջատագովութիւնը։

—Ախար, ա՛ բալամ, դու ռուսերէն խօսալը չը գիտես—ասացինք մենք։

—Գիտեմ, սովորել եմ քիչ-միչ։

—Դէհ արտասանած ճառից մի կտոր ասիր, տեսնենք։

Եւ նա ամենայն միամտութեամբ սկսեց խօսել։ Նրա քթածակերի մկանունքները, որոնք մինչև այդ ժամանակ անդորր էին, ռուսերէն խօսալու ժամանակ, սկսեցին անդադար շարժվել և նա իր, ի բնէ անհանգիստ, փոքր, սև աչքերը, «խալիս» աշակերտի պէս, յառեց ընկերիս կրծքին։ Պօլսեցի լինէր այստեղ, անշուշտ կասէր.

—Քի՛չ մը լաւ չես սովրեր։ Պատմութեանդ ետքըն բսէ։

Եւ նա—թուրքերէն, ի հարկէ—շարունակում է իր պատմութիւնը։

Ռուսների մօտ նա իրան անուանում է յոյն, ուրիշների մօտ—հայ, միւսների մօտ—այսօրի և այլն։

Մեզ չափից դուրս զարմացրեց այն հանգամանքը, թէ ինչպէս նա աներկիւղ մեզ պատմում է իր հերոսութիւնները, մինչդեռ դրանք պէտք է շատ լրջաբարոյ լինեն։

Ամբողջ ժամեր նստել, խօսակցել ենք քահանայի հետ և խօսել ենք շատ բանից։ Ի միջի այլոց, նա ասում էր, որ նրանց տունը քանդողը լրագիրներն են, և, եթէ վերջինները նրանց մասին ոչինչ չը գրեն,—նրանք շատ շուտով կարող կը լինեն հարստանալ։ Բայց ահա, պատմութեան կիսում, մեզ կից փողոցից դուրս են գալիս երեք հասակաւոր մարդիկ, որոնցից մէկը կարծեմ տեղական պրիստավն էր, և մեր քահանան յանկարծ, կարծես դանակով, կտրում է իր ասելիքը և, ընդունելով բոլորովին լուրջ դէմք առաջարկում է հետևեալ հարցը.

—Նկարագրեցէք ինձ, խնդրեմ, առհասարակ Կովկասի կանանց զգեստը.... Մենք ապշեցանք։ Եւ երբ ընկերս սկսեց պատմել և պատմեց մինչև այն, որ, դէպի մեզ եկող, երեք անձնաւորութիւնները անցան, հեռացան մեզանից։

Վերջապէս, «խուզամփիսը» վախճան է դնում մեր խօսակցութեանը և մենք իրարից բաժանվում ենք։

III

«Քի՛չ մ՚ալ—ըստ պօլսեցու—Հայկայ զաւակներու վերաբերութեամբ զրուցենք»։

Անցած օրը, «Новости» լրագրի երկրորդ երեսում, դուրս է գալիս մի բաւական ընդարձակ նկատողութիւն այն, իբր թէ Վարշավայից (?) եկած հայերից բաղկացած խմբի մասին, որը, Պետերբուրգի զուարճատեղիներում, հասարակութեան գրպաններից, մեծ ճարպիկութեամբ, պորտմօնէ է թռցնում և որը նորերումս ձերբակալվեցաւ, ըստ որում, այդ խմբի անդամները, վերջապէս, խոստովանելով իրանց մեղքը, ադաչեցին ոստիկանապետին, որ նրանց արձակէ։ Միւս օրը «Новое Время»-ում կարդում ենք, որ այդ խումբը բաղկացած է ոչ թէ հայերից, այլ Խորայէլի թշուառ զաւակներից, իսկ «Новости» խմբագիր պ. Նօտօվիչ, իբրև լօթի-լիբերալ, զանց է առնում իր պարտաւորութիւնը, և ահա երրորդ թէ չորրորդ օրն է, որ չէ մտածում ընթերցողներին մոլորութիւնից հանել, ուղղելով իր «бумажная простыня»-ի մէջ սպրդված սխալ լուրը։ Իսկ թէ այդ թերթը երբեմն լօթութիւններ է անում, այդ կարելի է ապացուցանել, բացի նրա մէջ առատօրէն տպվող ընդհանուր յօդուածներից, և մասնաւորապէս այն մարսողութիւն խանգարող ինդեֆերենտիզմով, որով նա մի տարի առաջ վարվեց հայհասարակական, բայց ընդհանուր նշանակութիւն ունեցող մի գործի հետ, որի հետ ծանօթ չեն նրա ընթերցողները և որին պէտք եղած ժամանակ ես կը վերադառնամ....

Ուր նայում ես—հանդիպում ես «ամենաժամանակակից» մարդկանց, այսինքն լօթիների։ Ֆէ՜։

Պետերբուրգ — Լ. Աթաբէկեանց

ձայնութիւն տուեցին միայն յոյները և այն էլ պայմանական կերպով. շրջանի մնացած ազգաբնակութիւնը խոյս տուեց այդ գործում մասնակցելուց։ Ի նկատի ունենալով բոլոր պայմանները, շրջանապետը նեղադրում է բանալ երեք դպրոց, մէկը Ջաթախ գիւղում, միւսը Բելիւզբաշում, իսկ երրորդը Ջալկայում»։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են։ «Երկու շաբաթ առաջ Երեւանում սպանեցին Նոր-բայազէտցի Բաղրատ Ֆրանգեանցին։ Քննութիւնը ոչինչ չէ կարողանում պարզել, որովհետև բոլոր վկաները եղելութիւնը ծածկում են։ Մի անձն, որի վրա ցոյց են տալիս, որպէս սպանողի վրա, բանտարկված է արդէն»։

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ յուլիսի 6-ից հետեւեալը։ «Երկու օր սրանից առաջ Ախտա գիւղի մօտով անցնող Զանգի (Հրազդան) գետի մէջ ընկաւ և խեղդվեց մի 12 տարեկան գիւղացի երեխայ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 29 յունիսի

Սրտի խորին գոհունակութեամբ չէ անշուշտ որ մերթ ընդ մերթ կը փնտռենք անցեալ օրերն։ Ցառաջդիմելու, զարգանալու անընդունակ ժողովուրդները միայն կը հառաչեն անցեալին համար։ Եւ սակայն միթէ մնացորդ մենք ենք եթէ անցեալը,—երեսուն, քառասուն տարիներու անցեալ մը—ի յուշ կածէ մեզ այնպիսի յիշատակներ, կորոց զուրկ է մեր ներկայն։ Այսպէս կը մտածէի երբ մի քանի օր առաջ ինձ մնաք բարով ըսելու եկաւ մի հայաստանցի երիտասարդ, որ կը մեկնէր Պօլսէն դէպի Թիֆլիս։

—Ի՞նչու Թիֆլիս կը գնաք, պ. Տուղուխեան, կարելի՞ է իմանալ, եթէ գաղտնիք մը չէ, հարցուցի մեկնող երիտասարդին։

—Գաղտնիք չէ. կերթամ աշխատել որպէս զի իրականացնեմ այն ջերմ փափագն զոր սրտիս մէջ կը տանեմ տասը տարիներէ ի վեր։

Այո, տասը տարիներ են, այդ երիտասարդը, վանքի մը մէջ կրթուած և ինքնաջան աշխատութեամբ բաւական զարգացած, հետամուտ է գնալ Եւրոպա և անդ ուսանել մասնագիտութիւն մը։ Ի հարկէ կարելի չէ մեզ հոգածութիւն ունենալ այն ամեն երիտասարդաց մասին որք կը փափագեն Եւրոպա երթալ և բան մը սորվիլ ու յետոյ ապրել. սակայն մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնենք պ. Տուղուխեաններու նման երիտասարդաց համար, վասն զի նոքա յոյսեր կուտան ապագային աշխատելու հանրային բարւոյն։ Ի Հայաստան անցուցած իւր կենաց մեծ մասը, ուսումնասիրած է, իբր ուսուցիչ, Հայաստանի կեանքն այն միջոցներով զոր ունէր։ Այն յոյժ սակաւաթիւներէն է, որք կը տենչին հանրային ուշադրութիւնը գրաւել միշտ ի հայրենիս։ Ուսուցիչ ի Հայաստան, պ. Տուղուխեան իւր թղթակցութիւններովը կը ծանօթացնէր Հայաստանի օրուան կեանքը. պանդուխտ ի Պօլիս կը հրատարակէր պ. Տուղուխեան «Հայաստանի կեանք» այն պահուն երբ Պօլիս իւր խնամոտ սէրը կը նուիրէ եւրոպական կենաց, որով կուզէ մոռցանել ամբողջ հայ աշխարհն։

Մարդ մը պատրաստելու համար ոչ մի բարերար կը գտնուի։ Գանձ առատ, սիրտ ժլատ, ահա մեր իսկական վիճակը։ Ատեն մը, երեսուն քառասուն տարի առաջ կամ աւելի մօտ ժամանակներ, հայ հարուստը հեռատես էր ու հայասէր։ Քանի քանի պատանիներ կերթային Եւրոպա, խնամօք Ամիրայներու և կը վերադառնային մասնագէտ ի Պօլիս։ Իսկ այժմ փակուած են ամէն դուռներ։

—

Եթէ մեր ընչաւէտք բարիք գործելու համար չեն ուզեր օրինակ առնուլ անցեալէն, բայց այդ անցեալի յիշատակներն շատ կենդանի մնացած են Պատրիարքարանի շուրջն, երբ խնդիրը մամլոյ վրայ է։ Ա՛խ, այն երջանիկ ժամանակներն, ինչպէս մոռնալ, երբ Ցարութիւն Պատրիարք, այն ատեն Պատրիարքական փոխանորդ, իւր աչքերուն առաջ գանակոծել կուտար ըմբոստներն։ Երանաւէտ ժամանակներ, յորս Պատրիարքարանը բառի մը համար կարող էր խմբագիրներն աքսոր առաքել տալ։ Խնդղաղատանաց արցունքներն կը վազեն Նուրեան էֆէնդիի աչքերէն երբ կը յիշէ այդ օրերն։ Ա՛հ, եթէ այդ օրերն ըլլային, ինչպէս տաժանակիր աշխատութեանց պիտի դատապարտել տային «Մասիս» շաբաթաթերթի խմբագիրներն։ Խմբագրական մը նուիրած էր «Մշակ» «Մասիս» շաբաթաթերթի առթիւ։ «Մասիս» շաբաթաթերթի խմբագրութիւնը փոխուեցաւ, բայց ոչ թէ Ցարութիւն Պատրիարքի և Նուրեան էֆէնդիի ձեռամբ, այլ ուրիշ պատճառներով։

Ներկայ տարւոյս յունուարէն ինձ յանձնուեցաւ «Մասիս» շաբաթաթերթի խմբագրութիւնը։ Խըմբագրութեան մէջ նորեկ մը չըլլալով և մանաւանդ թէ՝ մարտնչելու հակամէտ լինելով, իմ ուղղութիւնս ծանօթ էր ընթերցող հասարակութեան։ Աշխատակիցներու խումբ մը իրենց աջակցութիւնը «Մասիսի» շնորհելով, միասին սկսանք գործել։ Մեր ուղղութիւնն էր, ինչպէս միշտ եղած է, հանրային գործոց մէջ ոչ թշնամի նայել, ոչ բարեկամ։ Եթէ «Մասիսի» աշխատակիցներու, խմբագիրներու անձնական թշնամիները լաւ գործեր կընեն, գովել առանց ո և է նկատողութեան այդ գործերը։ Եթէ անձնական բարեկամք զեղծումներ կընեն հանրային գործոց մէջ՝ պախարակել առանց «խաթր» նայելու։ Եւ «Մասիս» կատարելապէս ազգային ընել, ազգային կեանքի երևոյթներով զբաղիլ։ Մեր փափագները մեծ էին և հազիւ թէ սկսանք ի գործ դնել զանոնք մասամբ. շաբաթաթերթն որ մեզ յանձնուած ժամանակ գրեթէ այլ ևս չէր ծախուեր, այնպիսի յաջողութիւն մը գտաւ, ում չէինք սպասեր, և եթէ շարունակուէր, պիտի ունենար այնքան ընթերցողներ, որքան չէր ունեցած Պօլսոյ մէջ ոչ մի թերթ, հայ թէ օտարազգի։

Այդ յաջողութեան գլխաւոր պատճառներէն մին էր նաև այն պատերազմը որ «Մասիսի» խմբագիրները կը մղէին Ցարութիւն Պատրիարքի, Նուրեան էֆէնդիի և նոցա խումբին դէմ, և նաև ապագայ պատրիարքցու Բարթողիմէոս եպիսկոպոսի դէմ։ Ցարութիւն Պատրիարք և Նուրեան էֆէնդի կարող եղած էին այլ և այլ միջոցներով լրագրութիւնը զսպել. սակայն «Մասիս» թերթի խմբագիրք, որք արդէն «Արևելքի» մէջ արդէն Պօղոս եպիսկոպոսի դէմ պատերազմած և յաղթանակ տարած էին, ըմբոստ մնացին։ Պէշիքթաշի գերեզմանատան խնդրոյն մէջ միայն «Մասիս» բացարձակ կերպով հակառակեցաւ։ Ցանդգնութիւն մէր։ Սպառնալիքներ եղան, բայց «Մասիսի» խմբագիրները պատասխանեցին թէ՝ մեր հրատարակութիւնք մեր եկեղեցւոյ ի պաշտպանութիւն են. ինչ որ բանի միջոցներ կարելի է ի գործ դնել թող դնեն. բայց կրօնական խնդրոյ մը մէջ սպառնալեաց առաջ տեղի չենք տար։—Նուրեան էֆէնդիի խումբը բացարձակ կերպով յայտարարեց թէ՝ «եթէ «Մասիս» չը լինէր, եթէ «Մասիս» ժողովուրդը չը գրգռէր, գերեզմանատունը առանց աղմուկի պիտի յանձնուէր»։

Պատրիարք և Նուրեան էֆէնդի պահ մը խորհեցան վերջի շաբաթներս որ ուղղակի կառավարութեան դիմելով պահանջեն որ «Մասիս» ջնջուի կառավարական հրամանաւ։ Կրնային յաջողիլ։ Պատրիարքն որ այնքան վստահութեան արժանացած է, Նուրեան էֆէնդի որ պետական ծառայութեան մէջ է, երբ յայտարարեն կառավարութեան թէ կարող չեն ազգային գործերը կառավարել երբ «խռովարար» թերթ մը գոյութիւն ունի, կառավարութիւնն այդ թերթը կը դադրեցնէ։ Բայց Պատրիարք և Նուրեան էֆէնդի չը կրցան այս մտածութիւններն ի գործ դնել։ Ինչո՞ւ. վասն զի գիտէին թէ վերջը Ազգ. Ժողովըն այս խնդրով պիտի զբաղի։ Ազգ. Ժողովոյ մէջ «Մասիսի» խմբագրաց կուսակիցներն, որ բազմաթիւ են, հարցումներ պիտի ուղղէին Պատրիարքին թէ՝ ինչ իրաւամբ կառավարութեան դիմած են «Մասիսի» համար. և որովհետև Պատրիարք և Նուրեան կարող չը պիտի լինէին արդարացնել ինքզինքնին և պիտի խայտառակուէին, հետևաբար խոհեմութիւն համարեցան կառավարութեան դիմելէ առաջ նախ «Մասիսի» վարկը կոտրել տալ ժողովուրդին առաջ, որպէս զի ժողովուրդը պաշտպան չը հանդիսանայ «Մասիսի»։—Ի՞նչ ըրին։ «Մասիս» թերթօնին (ֆէյլէտօն) մէջ ա ն է կ դ օ տ մը կար, աւանդական պատմութիւն մը, իբր թէ Գարա-կէօմրիւկի եկեղեցւոյն մէջ անցած։ Անմիջապէս Պատրիարք և Նուրեան էֆէնդի միանալով կը խորհեն թէ առիթէն օգուտ քաղելու է. ժողովուրդին մոլեռանդութիւնը գրգռելու է, ըսելով թէ «Մասիս» կը նախատէ Սուրբ Հաղորդութիւնը։ Կը միանան Գարա-կէօմրիւկի եկեղեցւոյ քարոզիչ վարդապետին հետ, միամիտ տէրտէրները կը գրգռեն և անհամ աղմուկը կը բարձրանայ։ Պատրիարք, Նուրեան էֆէնդի մի քանի խորհրդականներով կորոշեն թէ «Մասիսի» խմբագիրը կամ պէտք է «մեղայ» գոչէ, կամ թէ ոչ տէրութեան դատարաններու յանձնելու է խմբագիրը։ Պատրիարք և Նուրեան էֆէնդի մինչև աստիճան մը վարագոյրին ետև պահուտելով, Գարա-կէօմրիւկի քարոզիչ վարդապետն առաջ կը քշեն։ Պատրիարքական փոխանորդը հրաւիրեց զիս բանակցել իւր հետ։ Պատրիարքական փոխանորդը, Իւթիւճեան վարդապետ, շատ շնորհքով և ազնիւ երիտասարդ մէ և օր մը լաւ դիրք մը պիտի գրաւէ եպիսկոպոսաց մէջ—տեսակցեցանք, յայտարարեցի թէ խմբագրի մը մահն է «մեղայ» ըսելն, մանաւանդ մեղք մը չըրած ժամանակ. իսկ եթէ դատարաններու կը դիմէ Պատրիարքարանը, ես պատրաստ եմ. գրածներէս բառ մը չեմ փոխեր։ Նոյն շաբաթուան «Մասիսի» մէջ գրեցի այս տեսակցութիւնս. ընդհանուր ծիծաղ մը բարձրացաւ Պատրիարքարանի դէմ։ Բայց ամենէն աւելի ծիծաղելի դէպքն հետևեալն էր։ «Մասիսի» մէջ գրեցինք թէ՝ ինչպիսի՜ կեղծաւորութիւն է Գարա-կէօմրիւկի քարոզիչ վարդապետը—որ ինքնին գայթակղութիւն մ՚է—կրօնից պաշտպան հանդիսացնել։ Ինչ որ պէտք էր այդ վարդապետին համար գրեցինք և շաբաթաթերթին հրատարակուելէն երկու օր վերջ ժողովուրդը իբրևուան մը դէմ կը յարձակի վարդապետին վրայ, լաւ մը կը ծեծէ զնա, և վարդապետը գիշերանց կը փախչի եկեղեցիէն, կուգայ խանի մը մէջ կապաստանի։ Ցաջորդ օրն այդ եկեղեցիէն պաշտօնանկ կըլլայ։—Վարդապետը ծեծուած էր այն պատճառաւ որ այժմ վստահ լինելով Պատրիարքարանի աջակցութեանը—քանի որ «Մասիս» շաբաթաթերթի դէմ կը պատերազմէր և սկսած էր նոյն օրն ուրիշ գայթակղական գործեր ընել։ Նուրեան էֆէնդիի այս աջ բազուկի խայտառակութիւնը մեծ հարուած եղաւ իրեն։ Կատաղած ուրիշ բան չէր կրնար ընել, բայց պահանջել որ «Մասիսի» խմբագրական յօդուածներու ներքև իմ անունս չը դնեմ, որպէս զի Պատրիարքարանի գոհացում տրուի սայսպէսով։ Այդ ալ մերժեցի։ Ստոյգ է որ չեմ ուզեր որ պատրիարքարանը իւր բարձր դիրքը փոքրացնէ այսպիսի պարտութիւններով. բայց ծով է մեղաւորը. այն կարճամիտներն որք կը կառավարեն Պատրիարքարանը։

Մամլոյ յաղթանակն այսպէս կատարեալ եղաւ և «Մասիս չարունակուեցաւ հրատարակուիլ. սակայն «Մասիս»-ի հրատարակութեան իրաւունքն «Արևելք»-ի վարչական խորհրդոյ է։ Մի քանի կարգի նկատողութիւններ, ներքին պատճառներ, հարկադրեցին «Արևելք-ի վարչութիւնն որ ինքնստանձնէ վերստին «Մասիս»-ի խմբագրութիւնը։ Այս շաբաթ «Մասիս» սկսաւ հրատարակուիլ իւր նոր ուղղութեամբը, որ է բանի մը չը դիպչել, հանդարտաբարոյ թերթ մը լինել։ Կը խոստովանիմ որ այս հինգ ամսոյ մէջ մեծ գոհունակութիւն ունեցանք. թէ ժողովուրդի պարզ դասը, թէ զարգացած դասը հաւասարապէս «Մասիս»-ի համակրող եղան. և տարօրինակ կէտն այն է որ նոյն իսկ անձնական հակառակորդներ, միշտ մեզ անձնապէս հակառակորդ մնալով հանդերձ, «Մասիս»-ի համակրող եղան և նորա համար ինքնաբերաբար աշխատեցան։

Այժմ մեր փափագն է որ «Մասիս»-ի աշխատակցաց խումբն իւր ջանքերը նուիրէ «Արևելք»-ի զարգացման, վասն զի գրող երիտասարդները «Մասիս»-ի երթալով «Արևելք» երեսի վրայ մընացած էր և այս էր գլխաւոր պատճառներէն մին որով «Արևելք»-ի վարչութիւնը ուզեց որ «Մասիս» մենք չը հրատարակենք։ Արդէն սկսանք ոյժ տալ «Արևելք»-ին։

—

Եւ մինչ մենք այս տեսակ խնդիրներով և դեռ աւելի երկրորդական հարցերով կը զբաղինք, մինչ Երուսաղէմայ գործերն, Պատրիարքարանի և Ազգ. Ժողովոյ մէջ միքենայութիւնք, անձնական շահերու կռիւներ ասպարէզ կը գտնեն, անդին օրըստօրէ կը վատթարանայ մեր վիճակն։ Աղքատութիւն, հրաշտութիւն, սով, սպառնալիք կը պաշարեն Հայաստանը. պանդխտութեան հոսանքը կը սաստկանայ։

Ահա «Արևելք»-ի Մուշի թղթակցին մի նամակի հատուածը փոքրիկ գաղափար մը կուտայ իբրաց տխուր վիճակին։

«Վերջերս տեղի ունեցան Մշոյ դաշտին մէջ ինչ ինչ անախորժ դէպքեր, օրինակի համար Մկրագոմ գիւղի մէջ քրդերը կը կտրեն մի հայու ձեռք, զոր վիրաւորելոյն ազգականք կառավարութեան առեանը կը բերեն. ի Քարձոր կը կտրատուին երկրագործական անասնոց ջլերը, Աւզուտի մէջ մի հայ կը սպաննուի, թողունք գողութիւններն, հրդեհն և այլն։ Պուլանըքի և դաշտի սահմաններու մէջ գտնուած են երեք ճանապարհորդաց դիակներ, որոց երկուքին գլուխներն մարմիններէ բաժնուած անհետացած են։ Տիարպէքիրի վրանաբնակ աշիրէթները հակառակ բարեխնամ կառավարութեան հրամանին դարձեալ Մշոյ լեռները եկած և վրանները պարզած են։ Սոքա աղէտ մ՚են երկրագործութեան, ժողովուրդը ժամանակին բողոքած և կառավարութիւնն արգիլած էր անոնց գալուստը, սակայն կուգան։ Շատախցի հայերը բազմութեամբ Մուշ թափած, դարման կը հայցեն։ Կըսուի թէ վսեմ. Շիւքրի փաշայ կը խորհի լուրջ ձեռնարկներ ընել այս նողկալի գործոց առաջքն առնելու համար և թէ բարձրագոյն հրամանի կը սպասէ հարկ եղածն ի գործ դնելու։ Պանդխտութիւնը կը շարունակէ սաստկութեամբ. մեր երիտասարդներն անդադար կը դիմեն այլ և այլ տեղեր գ ո ր ծ գըտնելու։ Ամեն օր գրեթէ 10—20 անձինք կը մեկնին Կ. Պօլիս, Ցունաստան և այլն։ ՄՇՈՑ ԴԱՇՏԸ ՈՉ ԵՐԲԷՔ ՈՒՆԵՑԵՐ Է ԱՅՍՊԻՍԻ ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՊԱՆԴԽՏՈՂՆԵՐ, ՈՐՈՑ ԿԱՐԱՒԱՆԸ ՉԸ ԳԻՏԵՆՔ Ե՞ՐԲ ԿԱՆԳ ԿԱՌՆՈՒ»։

Եւ երբ դատարկին Հայաստանի գիւղերն, այն ատեն մենք ալ կը դրենք Հինգէար իսկելէսի, կը տօնենք սահմանադրութեան տարեդարձն։

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Գերմանական լրագիրները լսել են, որ Բ. Դուռը այնքան էլ շատ չի հաստատի բօլգարական նորընտիր իշխանին, ինչպէս այդ կարծում էին Սօֆիայի կառավարչական շրջաններում։

—«Bombay Gazette» լրագիրը տեղեկութիւն է ստացել, որ աւղանական էմիրը հրամայել է Ղանդահարի դռների վրա յայտարարութիւններ կըպցնել, որոնցով ցանկութիւն է յայտնում հաշտվել ապստամբների հետ։ Պէտք է նկատել, այդ լուրը միանգամայն հակասում է այն լուրերին, որ հեռագիրը հաղորդում է վերջին օրերում էմիրի բռնած խիստ ընթացքի մասին։

—Պօլսից գրում են, որ Դրումօնդ Վօլֆի Պօլսում ուշանալը եղել է Սուլթանի ցանկութեամբ։

—Վիէննայի «Pol. Corresp.» լրագիրը հաստատ աղբիւրներից քաղելով հաղորդում է հետևեալը. «Բօլգարական նոր իշխանի ընտրութիւնը անհամեմատ աւելի քիչ է հետաքրքրում Բերլինին, քան թէ Վիէննային, Լօնդօնին և Պետերբուրգին։ Գերմանիան այժմ էլ ոչ մի նախաձեռնութիւն չէ յանձն առել բօլգարական իշխանի հարցում, բայց միշտ պատրաստ կը լինի նպաստել պետութիւնների համաձայնութեան գործին՝ յանուն եւրոպական խաղաղութեան։ Գերմանիան իր նիզակը չի կոտրի Կօբուրգի պրինցի համար, եթէ նորա առիթով երեք պետութիւնների՝ Աւստրիայի, Ռուսաստանի և Անգլիայի մէջ անհամաձայնութիւն ընկնի»։

—Վիէննայից հեռագրում են, որ Կօբուրգի պրինցի եղբայրները և մեծաւորները խորհուրդ են տալիս նրան շատ շտապով վճիռ չը կայացնել Բօլգարիա գալու մասին, քանի որ այդ խնդրի առիթով պետութիւնների մէջ անհամաձայնութիւն կայ, և Բօլգարիայում էլ խաղաղութիւն չէ տիրապետում։

—Հեռու Սանդվիչեան կղզիների վրա վերջին օրերում յեղափոխութեան շարժումներ եղան։ Ժողովուրդը, յուզված լինելով մինիստրներից մէկի վատ արարքներից, չէ կամենում հնազանդվել իշխանութեանը։ Գումարվեցաւ մի մեծ ժողով, որտեղ ներկայ եղողները վճռեցին պահանջել, որ այժմեան կառավարութիւնը փոխվի, պահանջելով որ թագաւորն էլ չը խառնվի ընտրողական գործերում։ Թագաւորը համաձայնութիւն տուեց այդ պահանջներին։

—Գերմանական Թագաժառանգը յանկարծակի կերպով Լօնդօնից կանչված է Բերլին և ֆրանսիական լրագիրները դորա մէջ մի արտասովոր բան են գուշակում։

—Հեռանալով Փարիզից գեներալ Բուլանժէ հասաւ իր նոր պաշտօնատեղին՝ Կլէրմօն, և ընդունվեցաւ մեծ համակրութեամբ։ Երբ սև ձիու վրա նստած գեղեցկատեսիլ Բուլանժէ անցնում էր քաղաքի փողոցներով, ամբոխը ոգևորութեամբ կոչում էր «կեցցէ Բուլանժէ»։ Հանրապետականները չէին մոռանում գոչել դրա հետ միասին «կեցցէ հանրապետութիւն»։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՎԻԷՆՆԱ, 8 յուլիսի: Լուրերին նայելով, բօլգարական պատգամաւորութեան այստեղ մնացած երկու անդամները մնացել են այն նպատակով, որպէս զի ստանան Կօբուրգի պրինցից նրա վերջնական պատասխանը: Կօբուրգի պրինցի բօլգարական գահի ընդունելը այստեղ այժմ շատ անհաւանական է համարվում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 յուլիսի: Լուրերին նայելով աւգանական սահմանագիծը որոշող յանձնաժողովը վերջացրեց իր գործը: Խօջա-Սալէխ կոչված վիճելի տեղը անցնում է էմիրի տիրապետութեան ներքոյ, իսկ դրա փոխարէն, կը միացնվի ռուսաց տիրապետած երկրին մի կտոր հող, որը գտնվում է Պէնջէյի մօտ և որը պատկանում է սարիկներին:

ՓԱՐԻԶ, 9 յուլիսի: Սենատի բիւջետային յանձնաժողովը հաւանութիւն տուեց փորձնական սպառազինութեան օրինագծին, առարկելով, որ յանձնաժողովը կը մերժէր այդ օրինագիծը, եթէ ղեկավարվէր միմիայն ֆինանսական և ոչ պատերազմա-քաղաքական հայեցակէտերով:

ԿՕՊԵՆՀԱԳԷՆ, 9 յուլիսի: Երէկ Դանիայի պրինց Վօլդեմարի որդի մկրտութեան ծէսը կատարվեցաւ: Աւազանից ընդունող կնքահայրերն էին Ռուսաց կայսերական և Դանիայի թագաւորական զոյգերը:

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 9 յուլիսի: Երէկ Մինապօլիսում այրվեցաւ հիւսիսային նահանգների ցորենի ամենամեծ շտեմարանը 59,000 բուշէլ ցորենով: Վընասը մի միլիօն դօլլարից աւելի է:

ՎԻԷՆՆԱ, 9 յուլիսի: Այստեղ այն կարծիքն է տիրապետում, որ Կօբուրգի պրինցի հետ ունեցած բանակցութիւնների անաջող հետևանքի պատճառով խնամակալների դրութիւնը շատ խախուտ է, և որ Բօլգարիայում ծանր խռովութիւններ կարող են տեղի ունենալ:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 9 յուլիսի: Լուրերին նայելով թագաւորի և թագուհու մէջ համաձայնութիւն կայացաւ, որի զօրութեամբ, պահպանելով հաշտ կեանքի արտաքին նշաններ, թագուհուն առաջադրվում է հսկել թագաժառանգի կրթութեան վրա, որը պէտք է լինի Գերմանիայում, ուր և թագուհին ուղևորվում է մի քանի տարով:

ՓԱՐԻԶ, 10 յուլիսի: Սենատը 172 ձայների մեծամասնութեամբ 82-ի դէմ ընդունեց մի զօրաբաժնի փորձնական սպառազինութեան օրինագիծը:

ՍՏՐԱՍԲՈՒՐԳ, 10 յուլիսի: Վախճանված էլզասցի պատգամաւոր Կօբլէի տեղ, որը թշնամի էր գերմանացիներին, ռէյխստագում ընտրվեցաւ Գերմանիայի կուսակից էլզասցի Պէտրի:

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԽՈՍՐՈՎ ԲԱԴԱԼԵԱՆ ԱՐՂՈՒՄԱՆՆԵԱՆՑԸ, ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԱՌԱՆՁԷՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ ԱՐՂՈՒՄԱՆՆԵԱՆՑԸ ցաւօք սրտի յայտնելով՝ առաջինը իր մօր, իսկ երկրորդը իր սկեսրի՝ ՄԱՐԻԱՄ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ ԱՐՂՈՒՄԱՆՆԵԱՆՑԻ մահը, որ տեղի է ունեցել Սալմաստում, յունիսի 24-ին, խնդրում են իրանց բարեկամներին և ծանօթներին յուլիսի 11-ին, շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 9-ին շնորհ բերել Նորաշէնի եկեղեցին, ուր կատարվելու է հանգուցեալի հոգեհանգիստը: 1—1

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Չորեքշաբթի, յուլիսի 22-ին, ԱՆԱՏՕԼԻԱ (ANATOLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԲՕՇԷԼ (BOSCHEL) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ: Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիօնին և Թիֆլիսում պ. Բէնօյին, Նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103. 1—4

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԵՐԿՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ մէկը ռուսաց լեզուի, իսկ միւսը հայոց լեզուի համար: Ցանկացողները թող շտապեն դիմել „Մշակի" խմբագրատանը: 1—4

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ քաղաքի հայոց ծխական միդասեան երկսեռ ուսումնարանների հոգաբարձութիւնը պարտաւորութիւն է համարում հրատարակել, որ ներկայ տարվայ սեպտեմբերի 1-ից ռուսաց լեզուի, ռուսաց վայելչագրութեան, գծագրութեան և ձեռագործութեան մի հայ ուսուցչուհի է հարկաւոր դասաւանդութեան համար, համաձայն ծրագրի: Հոգաբարձութիւնը շաբաթական 26 դասի համար կարող է նշանակել ո՛չ առաւել քան վեց հարիւր րուբլի տարեկան ռոճիկ, առանց բնակարանի և ծառայի: Ցանկացողք կարող են դիմել հոգաբարձութեանս:

Հոգաբարձու Յակոբ Մինանարձեան 1—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

„ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ"

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

Գինն է 30 կօպէկ:

Վաճառվում է „Մշակի" խմբագրատանը և հետևեալ տեղերում, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ կենտրօնական և ուրիշ գրավաճառանոցներում, Տէր-Յովսէփեանի ծխախոտի խանութում (կովկաս հիւրանոցի տակ), Միրզա Տէր-Գրիգորեանի ծխախոտի խանութում (Սիօնի փողոցի վրա), ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ՝ Կ. Դատամեանի խանութում, ԲԱԳՒՈՒՄ՝ Շիրազեանի խանութում, ԳԱՆՁԱԿՈՒՄ՝ Աշըյեանի խանութում: Օտարաքաղաքացիք այդ գիրքը ստանալու համար պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Х. Малумянцу, въ редакцію „Мшакъ„. 1—10

EXPORTATION-IMPORTATION

CONSTANTIN P. CHÉHIANTZ

MILAN (ITALIE)

Կօնստանտին Պ. ՇԽԵԱՆՑԻ առևտրական գրասենեակը լինելով ՄԻԼԱՆ, և ունենալով ուղղակի յարաբերութիւններ Իտալիայի, Շվէյցարիայի և Ֆրանսիայի ֆաբրիկաների հետ, կընդունի յանձնարարութեամբ ապրանքներ ծախելու համար հետևեալները՝ մետաքս, բօժօժ, մետաքսի և բօժօժի մնացորդք, բուրդ, բամբակ, ցորենեղէն, նաւթ և ընդհանրապէս կովկասեան միւս ամեն տեսակ ապրանքները, որոնք ծախվում են Եւրօպայում: Յանձնարարութեամբ կընդունի դարձեալ առնել Եւրօպայի ամեն տեսակ ապրանքներ Կովկասի համար: Ամբողջ ապրանքները ստանալուց աժան և ձեռնտու պայմաններով փող կը տայ ի հաշիւ. մանրամասն տեղեկութեանց համար գրել այս հասցէով. Monsieur Constantin P. Chéhiantz, № 18, Via Lauro, Milan, (Italie) МИЛАНЪ (Италія).

Въ КОДЖОРАХЪ отдаются въ наймы 2 комнаты въ лучшемъ мѣстѣ, на второмъ этажѣ, за 150 рублей.

Спросить объ адресѣ въ редакціи „Мшакъ."

ԿՕՋՕՐՈՒՄ, ամենալաւ տեղում, երկրորդ յարկում, վարձով են տրվում երկու սենեակներ, 150 րուբլով:

Հարցնել „Մշակի" խմբագրատանը: 2—3

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի Ա Ռ Ե Ւ Տ Ր Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ն Կ Ա Յ Ի

ց1-ն Յուլիսի 1887

Պ Ա Հ Ա Ն Ջ Ք	Թիֆլիսում	Բագուայ բաժն.	Ընդամենը
1. Դրամարկղ (առձեռն թղթադրամ)	54,161—03	25,031—99	79,192—99
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկ. բաժնում.	850,857—03	300,000 —	1,150,857—03
3. Դրամ. աւանդ Մօսկվայի զեղջման բանկում.	150,000 —	— —	150,000 —
4. Զեղջումն (Disconto) մուրհակաց երկու ստորագրութեամբ	1,632,338—72	479,967—33	2,112,306—05
5. Զեղջումն տոկոսաբեր թղթերի, կտրօնների և այլն	32,235—03	614—72	32,849—75
6. Փոխատուութիւն գրաւականով՝			
ա) Պետութիւնից ապահ. տոկոսաբ. թղթերի.	787,655—29	133,350 --	921,005—29
բ) » ոչ ապահ. » »	121,379 —	9,840 —	131,219 —
գ) ապրանքների	— —	10,264 —	10,264 —
դ) Ոսկւոյ և արծաթի	— —	13,800 —	13,800 —
7. Բանկային պատկանեալ տոկոսաբեր թղթեր.	303,756—18	5,175 25	308,931—43
8. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակագրեր.	8,129—13	116—18	8,245—31
9. Թղթակիցներ՝			
ա) Նոցա հաշիւ (Loro)	2,179,323—72	— —	2,179,323—72
բ) Բանկային հաշիւ (Nostro)	2,650,583—86	— —	2,650,583—86
10. Բաժնի հաշիւը կենտրոն. վարչութեան հետ.	283,540—57	— —	283,540—57
Կենտրոն. վարչութեան հաշիւը բաժնի հետ.	— —	187,357—60	187,357—60
11. Բողոքուած մուրհակներ *)	381,464—60	— —	381,464 60
12. Պայմանաժամը անցուցուած փոխատուութիւններ	13,570 —	980 —	14,550 —
13. Ընթացիկ ծախսեր	20,927—58	7,386—75	28,314 33
14. Կահկարասիք և սկզբնական ծախսեր	3,701—68	3,582—76	7,284—44
15. Ցետ ստացուելիք ծախսեր	11,178—37	406—75	11,585—12
Ր. Ա.	9,484,801—79	1,177,873—30	10,662,675—09

Պ Ա Ր Տ Ք	Թիֆլիսում	Բագուայ բաժն.	Ընդամենը
1. Հիմնական դրամագլուխ	1,000,000 —	— —	1,000,000 —
2. Պահեստի դրամագլուխ	148,563—31	— —	148,563—31
3. Արդիւնք 1885 թ. ի պահեստ	129,491—17	— —	129,491—17
4. Դրամական աւանդներ՝			
ա) Պայմանաժամով	1,564,622 —	69,280 —	1,633,902 —
բ) ց'Պահանջ	367,174 —	50,320 —	417,494 —
գ) Ընթացիկ հաշուով հասարակ.	1,111,285—26	485,305—07	1,596,590—33
» » պայմանաւոր	— —	238,128—06	238,128—06
5. Թղթակիցներ՝			
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	1,890,054—63	— —	1,890,054—63
բ) Բանկային հաշիւը (Nostro)	2,894,402—49	— —	2,894,402—49
6. Բաժնի հաշիւը կենտրոնական վարչութեան հետ	— --	287,916—64	287,916—64
Կենտրոնական վարչութեան հաշիւը բաժնի հետ	200,033—94	— —	200,033—94
7. Բանկային բաժնետոմսերու անվճար կտրօնների բաշխը 1882, 1883, 1884 և 1886 թ.	2,241—40	— —	2,241—40
8. Չը վճարուած տոկոսներ, աւանդներու, ընթացիկ հաշիւներու և այլ գործողութեանց	59,504--40	8,982—49	68,486—89
9. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ	82,586—35	32,646—64	115,232—99
10. Փոխանցիկ գումարներ	34,842—84	5,294—40	40,137—24
Ր. Ա.	9,484,801—79	1,177,873—30	10,662,675—09

*) Բողոքուած մուրհակներից վնասները, որոնք կարող են տեղի ունենալ, ծածկելու համար յատկացրած է առանձին գումար........ 129,491 ր. 17 կ.

Дозволено цензурою, Тифлисъ 10 Іюля 1887 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская ул. д. каз.